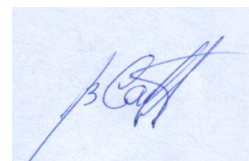

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ЯЦИНА ВІКТОРІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 658.155.012.7: 338.583

**ВПЛИВ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ВПРОВАДЖЕННЯ
АУТСОРСИНГУ У ВИРОБНИЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі загальної економічної теорії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Архієреєв Сергій Ігоревич,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
завідувач кафедри загальної економічної теорії

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гавкалова Наталія Леонідівна,
Харківський національний економічний
університет ім. Семена Кузнеця,
завідувач кафедри публічного адміністрування
та регіональної економіки

кандидат економічних наук, доцент
Біловодська Олена Анатоліївна,
Сумський державний університет,
доцент кафедри маркетингу та управління
інноваційною діяльністю

Захист відбудеться «08» квітня 2015 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.050.02 в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21, корпус У1, ауд. 1001.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21.

Автореферат розісланий «04» березня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. С. Стригуль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі фінансово-економічного розвитку промислових підприємств спостерігаються суттєві трансформації процесу формування принципів управління господарською діяльністю. Перспективним напрямом успішного функціонування та конкурентоспроможності на ринку стає залучення зовнішніх ресурсів на основі впровадження аутсорсингу в економічну діяльність підприємств. Розвиток технологій аутсорсингу в Україні перебуває на початковій стадії та реалізується здебільшого на ринку інформаційних технологій, логістичних та кадрових функцій підприємств. Незрілість ринку, відсутність стандартизації систем промислового аутсорсингу, недосконалість законодавства, нерозвинута культура договірних відносин та велика кількість інших чинників ускладнюють процес використання аутсорсингу у виробничій сфері. Збільшення прибутковості промислових підприємств залежить від ефективності проведення трансакцій учасниками аутсорсингового проекту та формування організаційно-економічних засад щодо його успішного залучення у виробничу діяльність.

Дослідженню трансакційних витрат у рамках інституціональної теорії та визначенню їх впливу на ефективність діяльності суб'єкта господарювання присвячено праці провідних учених А. Аузана, С. Архієреєва, І. Булеєва, В. Вольчика, Н. Гавкалової, Х. Демсеца, В. Дементьєва, Т. Егертсона, К. Ерроу, Г. Клейнера, Г. Козаченко, В. Кокорева, Дж. Коммонса, Р. Коуза, Г. Макухіна, Д. Нортона, А. Олійника, В. Радаєва, Дж. Робертса, Дж. Стиглера, А. Татаркіна, О. Уільямсона, Дж. Ходжсона, А. Шастітка та ін. Питання ефективності використання послуг аутсорсингу та визначення його ролі у сучасному бізнесі розглядаються в роботах Б. Анікіна, С. Баден-Фуллера, Г. Беме, О. Біловодської, Д. Брюса, Л. Вількокса, С. Календжяна, О. Манойленка, Д. Михайлова, М. Руденко, І. Рудої, Т. Хайндла, Дж. Хейвуда, С. Юр'єва. Розробкою методів ефективного управління промисловим підприємством та вирішенню питань застосування аутсорсингу у господарській діяльності займаються такі дослідники, як: П. Брінь, А. Галлямова, Ш. Гасимова, А. Добронравов, В. Заруба, А. Кисельов, В. Міщенко, Ю. Родіна, А. Рудометкіна, Д. Сібагатуліна, Л. Соколова, Н. Сорокіна, та ін. Разом з тим окремі проблеми теоретико-методичного та науково-практичного характеру потребують подальших досліджень. Зокрема, на теоретичному рівні доцільно проаналізувати процес формування трансакційних витрат у виробничій діяльності. Методичні положення щодо вибору організаційної структури підприємства за фактором рівня трансакційних витрат потребують подальшого розвитку з точки зору виокремлення ключових елементів, які визначають особливості організації виробничої діяльності, та факторів ризику впровадження аутсорсингу. Крім того, залишаються питання щодо вибору методів оцінки рівня трансакційних витрат та визначення їх впливу на впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність.

Таким чином, завдання вдосконалення теоретико-методичного інструментарію щодо впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність підприємства під впливом рівня трансакційних витрат є актуальним, потребує подальшого доопрацювання і визначає напрям дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планами науково-дослідних робіт кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП» відповідно до завдань госпдоговорної НДР «Удосконалення способів організації трансакції промислових підприємств» (ТОВ «НВП «КЕС», м. Харків, ДР № 0114U003723), де здобувачем запропоновано методичний підхід щодо скорочення трансакційних витрат на підставі впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність підприємства.

Мета і задачі дослідження. *Мета дослідження* – розвиток теоретичних положень, удосконалення науково-методичного інструментарію щодо врахування впливу трансакційних витрат на впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність промислових підприємств.

Для досягнення зазначеної мети поставлені і вирішені такі задачі:

- дослідити категоріально-понятійний апарат процесу формування трансакційних витрат підприємства;
- класифікувати трансакційні витрати, сформовані у процесі функціонування господарської діяльності на підприємстві;
- проаналізувати структуру та рівень трансакційних витрат на промислових підприємствах;
- розробити методичний підхід до визначення ефективності впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність підприємств за критерієм рівня трансакційних витрат;
- визначити економічні результати діяльності підприємства при впровадженні аутсорсингу у виробничу діяльність;
- обґрунтувати застосування методів оцінки ризиків аутсорсингу з урахуванням трансакційних витрат виробничої діяльності.

Об'єктом дослідження є процес формування трансакційних витрат промислових підприємств.

Предметом дослідження є теоретичне забезпечення, методичні підходи, методи, інструменти та науково-практичні рекомендації до процесу обґрунтування впливу трансакційних витрат на впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність промислових підприємств.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано наукові методи та прийоми: теоретичного узагальнення та порівняння – для розкриття змісту й уточнення наукових понять з питань впливу трансакційних витрат на ефективність застосування аутсорсингу у виробничій діяльності; експертних оцінок – для визначення типу товарів за атрибутом трансакцій; економіко-статистичного аналізу – для вивчення та порівняння емпіричних даних, аналізу динаміки і структури трансакційних витрат та прибутку; аналізу, синтезу, системного та ситуаційного підходів – для дослідження процесу зміни трансакційних витрат при застосуванні аутсорсингу; економіко-математичні методи (кластерний аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, теорія ігор, теорії нечітких множин, імітаційне моделювання за методом Монте-Карло) – для визначення типів промислової продукції, оцінки трансакційних витрат та урахування ризиків застосування аутсорсингу; графічні – для аналізу стану і тенденцій змін результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів:

удосконалено:

сутність поняття «транзакційні витрати», яке, на відміну від існуючих, визначає особливості виникнення таких витрат у виробничій діяльності з урахуванням витрат, пов'язаних з проведенням транзакцій, що сприяє забезпеченню виокремлення виробничих транзакційних витрат із загальної сукупності витрат підприємства;

класифікація транзакційних витрат виробничої діяльності, відмінною рисою якої є застосування принципу розподілу витрат на видатки та втрати за передвиробничою, виробничою та експлуатаційною стадіями, що підвищує обґрунтованість визначення відповідності витрат критеріям транзакційних;

підхід до оцінки рівня транзакційних витрат, що на відміну від існуючих, розподіляє витрати за рівнями – критичним, прийнятним та оптимальним, за допомогою зіставлення темпів зростання транзакційних витрат та прибутку з подальшим прогнозуванням тенденцій їх змін, що сприяє активізації виробничої діяльності і, відповідно, підсилює ефективність управління витратами промислових підприємств;

дістало подальшого розвитку:

науково-методичний підхід до визначення ефективності впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність підприємств, особливою рисою якого є врахування розміру транзакційних витрат на підставі використання двофакторної матриці вибору доцільності аутсорсингу, що підвищує ефективність виробничої діяльності підприємств за рахунок скорочення величини транзакційних витрат;

методичні рекомендації до проведення комплексного аналізу ризиків застосування аутсорсингу з урахуванням транзакційних витрат, що дозволяє більш аргументовано сформулювати систему ідентифікації, оцінювання та управління ризиками при виконанні аутсорсингових угод для підвищення прибутковості підприємств;

методичний підхід до прогнозування величини економічної ефективності від впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність підприємства, що ґрунтується на застосуванні нечітко-множинного підходу, який, на відміну від існуючих, дозволяє з більшим ступенем достовірності визначити інтервал прогнозних значень показників економічної ефективності та підвищує обґрунтованість прийняття рішення щодо використання аутсорсингу.

Практичне значення одержаних результатів для машинобудівної галузі полягає в тому, що розроблені теоретичні положення і висновки сприяють підвищенню прибутковості виробляємої продукції промислових підприємств за рахунок впровадження аутсорсингу. Використання запропонованих методичних й науково-практичних рекомендацій дає можливість здійснити обґрунтоване оцінювання результатів залучення зовнішніх ресурсів за фактором рівня транзакційних витрат.

Практичні результати знайшли застосування в діяльності ДНВП «Об'єднання Комунар» (м. Харків, довідка про впровадження № 283/004-1 від 26.08.2014 р.), ТОВ «НВП КЕС» (м. Харків, довідка про впровадження № 16/9 від 01.09.2014 р.).

Викладені в дисертаційній роботі основні положення й результати

дослідження впроваджені у навчальний процес кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП» при викладанні дисциплін «Економічна теорія», «Мікроекономіка» (довідка про впровадження від 20.10.2014).

Особистий внесок здобувача. Положення та результати дисертаційного дослідження одержані здобувачем особисто. Серед них: науково-методичний підхід до визначення ефективності застосування аутсорсингу у виробничій діяльності підприємств за показником розміру трансакційних витрат і оцінювання його впливу на ефективність діяльності підприємства, розвиток теоретичних засад та обґрунтування методичних положень щодо оцінки рівня трансакційних витрат виробничого підприємства, прогнозування ризиків застосування аутсорсингу у виробничій діяльності підприємств.

Апробація роботи. Основні положення і висновки дисертації доповідались на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (м. Харків, 2011–2013 р.); «Переяславская Рада: её историческое значение и перспективы развития восточно-славянской цивилизации» (м. Харків, 2011–2012 р.); «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств» (м. Харків, 2012 р.); «Экономические перспективы развития страны: примеры и возможности» (м. Санкт-Петербург, 2013 р.); «Оценка экономической векторности развития субъектов рынка в XXI веке» (м. Москва, 2013 р.); «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств» (м. Харків, 2013 р.); «Наука в современном информационном обществе» (м. Москва, 2013 р.); «Проблеми та перспективи інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 2014 р.); «Економіка – погляд у майбутнє. Тенденції інноваційного розвитку економіки» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.); Міжнародних конференціях: «Наука в информационном обществе» (м. Донецьк, 2013 р.); «Розвиток науки у вік інформаційних технологій» (м. Київ, 2013 р.); а також на II Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів і молодих вчених «Актуальні економіко-правові проблеми розвитку суб'єктів господарювання в Україні: теоретичні й практичні аспекти» (м. Харків, 2013 р.).

Публікації. Основний зміст дисертації відображено у 25 наукових публікаціях, з них: 8 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному періодичному фаховому виданні, 1 – у міжнародних наукометричних базах, 15 – у матеріалах наукових конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 261 сторінку; з них 29 рисунків по тексту; 9 рисунків на окремих 9 сторінках; 25 таблиць по тексту; 5 таблиць на 5 сторінках; списку використаних джерел з 243 найменувань на 25 сторінках; 14 додатків на 46 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету й завдання, а також об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – «Теоретичні засади застосування аутсорсингу для зниження трансакційних витрат виробничої діяльності підприємства» удосконалено поняття «трансакційні витрати виробничої діяльності» та запропоновано класифікацію таких витрат, проаналізовано теоретичні підходи до вибору способів організації трансакцій у виробничої діяльності та обґрунтовано ефективність впровадження аутсорсингу на підприємстві.

Головними перешкодами ефективного здійснення трансакцій у виробничій діяльності підприємства є невизначеність і асиметричність інформації, обмеженість раціональності агентів та специфічність активів, що сприяє виникненню опортуністичної поведінки суб'єктів ринку та зростанню трансакційних витрат (ТВ). Вибір способу здійснення трансакцій, до якого згідно структурного підходу інституційної теорії відносять ринки, інтегровані структури та гібридні угоди, безпосередньо залежить від інституційного оточення, що формує загальні правила виробництва та обміну товарами і послугами. В ході аналізу ефективності проведення трансакцій у виробничій діяльності обґрунтовано необхідність врахування впливу таких атрибутів трансакції: 1) специфічність активів, необхідних для виконання трансакції; 2) частота та тривалість трансакції; 3) рівень невизначеності наслідків здійснення трансакції, тобто, неможливість оцінки всіх майбутніх подій та поведінки контрагента внаслідок обмеженої раціональності економічного суб'єкта; 4) розмір трансакції; 5) складність оцінки результатів проведення трансакції; 6) взаємозв'язок з іншими трансакціями. Зміна показників атрибутів, наприклад, зростання специфічності активів, або скорочення тривалості трансакції, призводить до зміни трансакційних витрат та зменшення ефективності здійснення трансакцій виробничої діяльності. Це потребує нових підходів до формування принципів організації трансакцій у виробничій діяльності з метою зниження рівня трансакційних витрат підприємства.

Для виокремлення характерних ознак виникнення трансакційних витрат у виробничій діяльності підприємств розглянуто особливості формування ринку промислової продукції, зокрема, товарів промислового призначення (ТПП) на основі узагальнення і розвитку існуючих підходів щодо визначення цієї категорії та виявлення основних рис виробництва промислової продукції. Це підтверджує особливість виробничої діяльності промислової продукції, яка проявляється у тому, що корисність ТПП визначається через попит та витрати на споживання готової продукції. При цьому, позитивні результати виробничої діяльності безпосередньо залежать також від ефективності трансакцій її учасників.

Порівняльний аналіз тлумачень категорії «трансакційні витрати» сформував основу для удосконалення сутності поняття трансакційних витрат виробничого підприємства як – сукупності втрат, пов'язаних з плануванням та узгодженням техніко-економічних завдань на виробництво, придбанням прав власності на специфічні виробничі ресурси, укладанням та моніторингом контрактів, подоланням опортунізму внаслідок обмеженої кількості та вузької спеціалізації учасників угод, зміною державних стандартів на виробництво, а також видатків на зменшення цих збитків.

З урахуванням особливостей виникнення трансакційних витрат у виробничій діяльності підприємства удосконалено їх класифікацію за принципом розподілу на

видатки та втрати за трьома стадіями діяльності: передвиробничою (ПВ), виробничою (В) та експлуатаційною (Е) (табл. 1). Запропонована класифікація надала можливість ідентифікувати та кількісно оцінити рівень трансакційних витрат.

Таблиця 1 – Класифікація трансакційних витрат виробничої діяльності

Стадія	Втрати	Видатки
Передвиробнича	- від обмеженої та асиметричної інформації.	- на отримання інформації; - з перевірки кваліфікації працівників; - пов'язані з проведенням тендерів; - на подолання адміністративних бар'єрів та бюрократичних перешкод; - на ведення переговорів з контрагентами; - на узгодження технічного завдання;- на укладання контракту; - з патентування та захисту прав власності.
Виробнича	- через недосконалість процесу виробництва та його неналежний моніторинг; - через виявлені помилки технічного завдання та опортунізм.	- на моніторинг процесу виробництва; - пов'язані з проведенням перевірок контролюючих органів; - на забезпечення екологічної безпеки; - на доопрацювання помилок у технічному завданні; - спрямовані на подолання опортуністичної поведінки працівників та постачальників ресурсів.
Експлуатаційна	- від нелегального укладання угоди; - різночитань технічного завдання та положень контракту; - неточності вимірювання; - через невідповідність отриманих результатів очікуваним бажанням; - від порушення ділових зобов'язань; - пов'язані з неузгодженістю законодавства та недотриманням його норм; - від опортуністичної поведінки та «форс-мажору».	- на перевірку якості та відповідності готової продукції технічному завданню; - пов'язані зі здійсненням розрахунків з замовником товару; - на гарантійний супровід товару; - спрямовані на захист від претензій третіх осіб на частку корисного ефекту від угоди (внаслідок зміни законодавчої бази або інших обставин).

Дослідження сутності аутсорсингу, аналіз класифікаційних аспектів, переваг та недоліків використання дозволили окреслити проблемні питання щодо необхідності обґрунтування ефективності його впровадження у виробничу діяльність підприємства за фактором рівня ТВ. Визначено, що економічна сутність аутсорсингу передбачає специфікацію прав власності, тобто, врахування розподілу прав між суб'єктами господарювання, які вступають у економічні відносини. Ефективність ведення бізнесу учасниками ринкових відносин та його прибутковість безпосередньо залежать від розподілу витрат, у тому числі трансакційних. Обґрунтовано, що зростання ТВ за межами виробничого підприємства призводить до інтегрування постачальників промислової продукції, а високі внутрішні ТВ

підприємства знижуються шляхом залучення послуг зовнішніх виконавців у виробничу діяльність. Доведено, що визначення доцільності впровадження аутсорсингу виробничої діяльності на промислових підприємствах базується як на критеріях оцінювання діяльності підприємства в цілому, так і на показниках, що відображають рівень трансакційних витрат.

У другому розділі – «**Визначення доцільності застосування аутсорсингу під впливом трансакційних витрат**» проаналізовано склад та структуру трансакційних витрат та здійснено оцінку їх рівня у виробничої діяльності. Побудовано взаємозалежність таких витрат на різних стадіях виробничої діяльності, удосконалено науково-методичний підхід до визначення доцільності впровадження аутсорсингу за фактором рівня трансакційних витрат.

На основі аналізу атрибутів трансакцій запропоновано класифікацію товарів промислового призначення, результатом чого стало розмежування товарів за типами: ідіосинкратичний (унікальний, цінність якого поза межами певної трансакції дорівнює нулю), недосконало імітуємий (складно відтворюваний) та стандартизований. За допомогою методів експертних оцінок, з використанням вагових коефіцієнтів та кластерного аналізу, визначено показники атрибутів трансакції товарів промислового призначення. При складанні анкети, атрибути трансакції згруповано за десяти ознаками, з урахуванням сукупності їх характеристик. Експертна оцінка здійснена за десяти – двадцяти (в залежності від розміру підприємства) одиницям товарів промислового призначення, що виробляються на кожному з п'яти досліджуваних підприємств. В межах проведеного аналізу встановлено, що найбільш впливовим параметром для визначення типу товарів промислового призначення є показник ступеню залежності виробника від замовника товару. Це свідчить про використання промисловими підприємствами специфічних ресурсів, трансакції з якими спричиняють зростання ТВ. Подальше ранжування ТПП за атрибутами трансакції, шляхом кластеризації з використанням програми STATISTICA, дозволило оцінити їх відносний рівень на підприємствах за типами (табл. 2).

Таблиця 2 – Відносний склад ТПП на підприємствах за типами

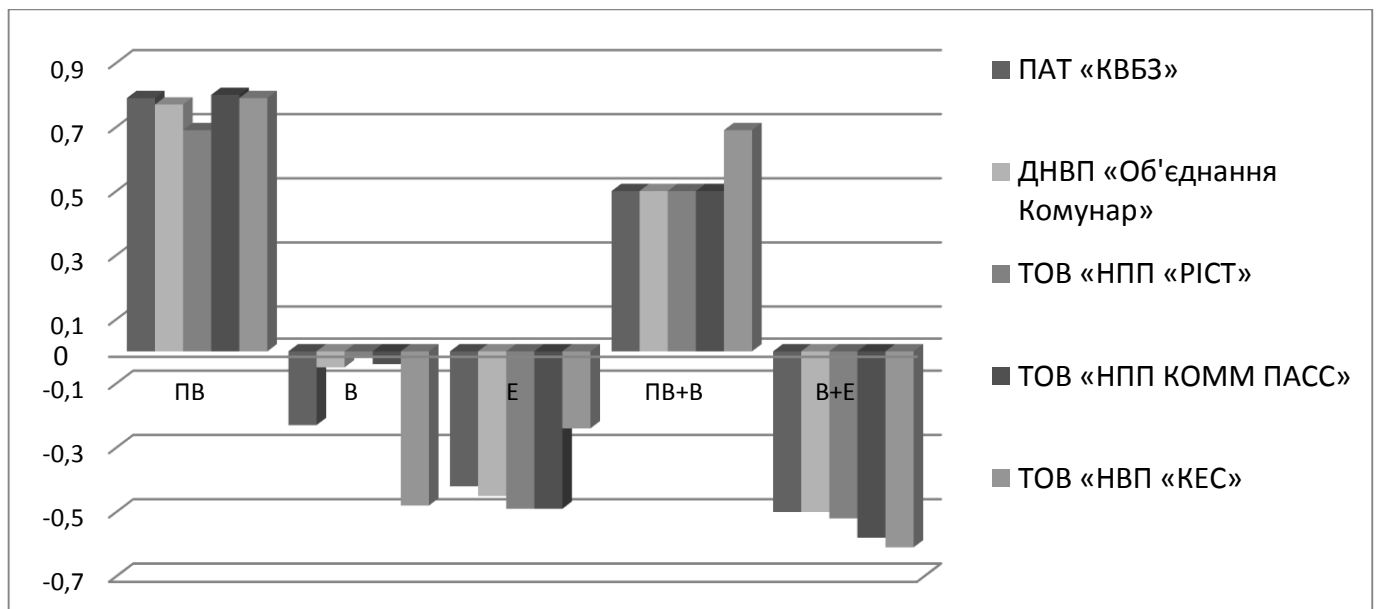
Підприємство	Кількість товарів промислового призначення, %		
	ідіосинкратичні (унікальні)	недосконало імітуємі (складно відтворювані)	стандартизовані
ПАТ «КВБЗ»	40	35	25
ДНВП «Об'єднання Комунар»	27	13	60
ТОВ «НВП «РІСТ»	50	40	10
ТОВ «НВП «КЕС»	20	70	10
ТОВ «НВП «КОМ ПАСС»	10	60	30

Отримані результати ранжування ТПП дозволили зробити висновок про переважну більшість ідіосинкратичних та недосконало імітуємих ТПП на досліджуваних підприємствах. Обґрунтовано, що для зниження трансакційних витрат таких типів товарів, доцільним є укладання класичного (з чітко зафіксованими умовами взаємодії сторін) та меншою мірою неокласичного контракту з аутсорсером (з можливістю усних домовленостей), для

стандартизованих ТПП прийнятними є умови імпліцитного контракту, тобто, контракту з неформальними умовами.

Аналіз трансакційних витрат досліджуваних підприємств вибірки ТПП за період 2010–2013 рр. показав, що рівень ТВ передвиробничої стадії знаходиться у межах 4-61%, виробничої стадії – 16-66%, експлуатаційної – 10-51%. Обґрунтовано, що розбіжність між діапазонами значень пояснюється відмінностями стратегічних векторів діяльності підприємств, різницею у розмірі статутного капіталу, кількістю робітників та відділів, використанням спеціального обладнання, обсягу товарообігу, позиціонуванням на ринку та іншими чинниками. Засобами кореляційного аналізу встановлено високий рівень зворотного зв'язку між ТВ передвиробничої стадії та сукупністю ТВ виробничої та експлуатаційної стадій, а також між сумою ТВ передвиробничої та виробничої стадій і ТВ експлуатаційної стадії. Це дозволило зробити висновок, що великий обсяг трансакційних витрат на попередній стадії призводить до їх зменшення на кожній наступній, а економія трансакційних витрат є причиною зростання у подальшому.

Аналіз тісноти кореляційного зв'язку між трансакційними витратами кожної стадії та їх сукупності з прибутком від реалізації товарів промислового призначення, шляхом зіставлення темпів зростання (рис. 1), дозволив встановити, що найбільш позитивна кореляція простежується між прибутком та трансакційними витратами передвиробничої стадії ($r_{xy} \in [0,69; 0,80]$), а також сукупними трансакційними витратами передвиробничої та виробничої стадій ($r_{xy} \in [0,50; 0,69]$). Значення коефіцієнтів кореляції свідчать про високий рівень зв'язку між показниками згідно шкали Чеддока.

Коефіцієнти кореляції Пірсона між темпами зростання:

ПВ – ТВ передвиробничої стадії та прибутку; В – ТВ виробничої стадії та прибутку; Е –ТВ експлуатаційної стадії та прибутку; ПВ+В – сукупності ТВ передвиробничої та виробничої стадій та прибутку; В+Е – сукупності ТВ виробничої та експлуатаційної стадій та прибутку.

Рисунок 1 – Коефіцієнти кореляції Пірсона між темпами зростання ТВ та прибутком

Зіставлення темпів зростання ТВ за трьома вибірками (ПВ, ПВ+В, В+Е) та відповідних змін прибутку від реалізації товарів промислового призначення ПР здійснено на підставі розрахунку коефіцієнтів співвідношень:

$$k_{ПВ} = \frac{ТВ_{ПВ}}{ПР}; k_{ПВ+В} = \frac{ТВ_{ПВ+В}}{ПР}; k_{В+Е} = \frac{ТВ_{В+Е}}{ПР} \quad (1)$$

Це дало можливість аналітично оцінити рівень ТВ виробничої діяльності для кожного ТПП з урахуванням ваги впливу ТВ кожної стадії на прибуток (рис. 2).

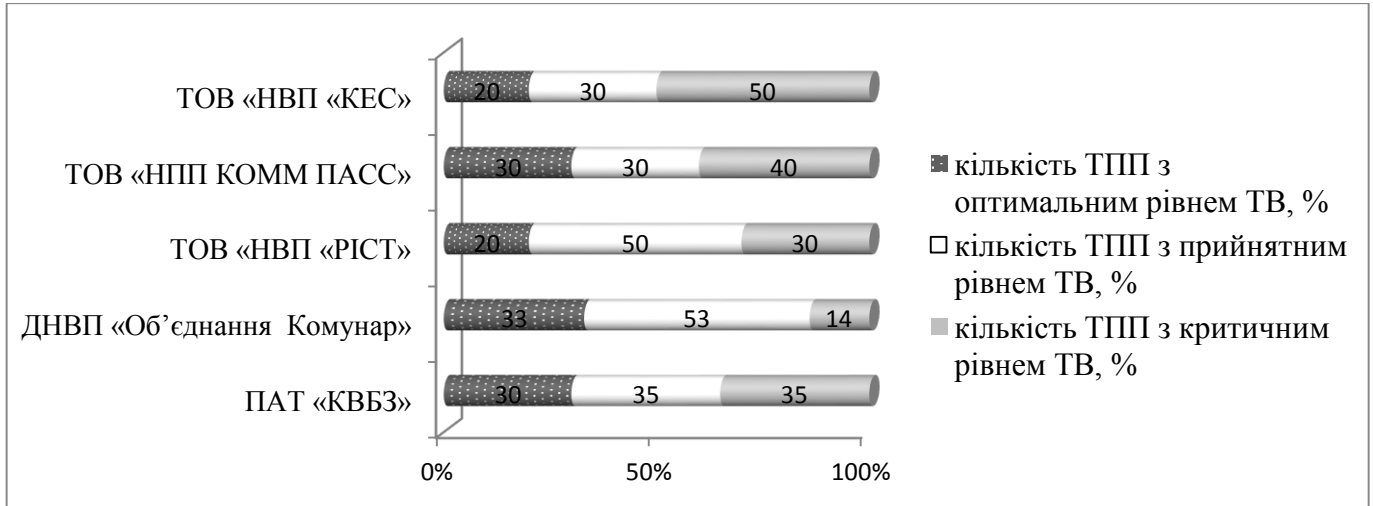

Рисунок 2 – Розмежування ТПП досліджуваних підприємств за рівнем ТВ

Обґрунтовано, що оцінювання рівня ТВ необхідно здійснювати шляхом аналізу їх динамічних рядів, що складаються зі значень витрат за відповідний період, для дослідження тенденції змін з подальшим прогнозуванням значень коефіцієнта співвідношення. Доведено доцільність збільшення часового інтервалу отримання даних для встановлення виду функції розподілу (лінійної, поліноміальної, та ін.).

В ході дослідження встановлено, що розмір трансакційних витрат та тип товару за атрибутами трансакції, безпосередньо впливають на вибір способу здійснення трансакцій у виробничій діяльності. З урахуванням цих факторів запропоновано науково-методичний підхід щодо обґрунтування ефективності впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність підприємств на підставі використання матриці доцільності впровадження аутсорсингу (рис. 3).

<i>T_{tp}</i> ТПП	Рівень трансакційних витрат		
ідіосинкратичний (унікальний)	A	B	C
недосконало імітуємий (складно відтворюваний)	D	E	F
стандартизований	G	H	I
	оптимальний	прийнятний	критичний

Рисунок 3 – Матриця доцільності впровадження аутсорсингу

Матриця являє собою двофакторну модель, з параметрами: тип виробляемого ТПП за атрибутами трансакції та рівень трансакційних витрат, що охоплюють виробничу діяльність товарів кожного типу. Використання матриці дає можливість приймати рішення щодо доцільності залучення аутсорсингових послуг для скорочення трансакційних витрат. Характеристику квадрантів матриці представлено в табл. 3.

Таблиця 3 – Характеристика квадрантів матриці

Поле матриці	Управлінське рішення, що приймається
А	виробництво ТПП власними силами без залучення зовнішніх виконавців
В	інсорсинг та розробка механізму мінімізації ТВ без масштабної зміни виробництва
С	виробництво ТПП власними силами (інсорсинг) з критичним аналізом чинників трансакційних витрат та формуванням дієвих заходів щодо їх мінімізації з можливістю зміни усього виробничого процесу
Д	виробництво в умовах інсорсингу з вдосконаленням якісних характеристик продукції, що виготовляється
Е	використання досвіду зниження ТВ виробником-лідером галузі з тимчасовим залученням аутсорсингу певних стадій
Ф	аналіз ТВ за стадіями виробничої діяльності (передвиробнича, виробнича та експлуатаційна) з подальшим використанням послуг аутсорсерів у виконанні стадій з найбільш високими трансакційними витратами
Г	виокремлення виробничого підрозділу у дочірнє підприємство
Н	аналіз додаткових факторів для прийняття рішення (конкурентоспроможність ТПП, його рентабельність, завантаженість основних фондів при виробництві та ін.)
І	впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність, пошук оптимального зовнішнього виконавця

В результаті апробації науково-методичного підходу отримані результати розподілу ТПП по квадрантах матриці, які дозволяють стверджувати, що на досліджуваних підприємствах доцільним є впровадження повного або часткового аутсорсингу для виробництва від 7% до 40% товарів промислового призначення.

Таким чином, використання запропонованого науково-методичного підходу обґрунтовує доцільність залучення аутсорсингу у виробничу діяльність підприємства та сприяє розв'язанню проблеми вибору ефективного способу здійснення трансакцій на промисловому підприємстві.

У третьому розділі – **«Впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність для зниження трансакційних витрат»** – обґрунтовано положення методичного підходу до визначення рівня економічної ефективності виробничої діяльності в умовах застосування аутсорсингу; розроблено методичні рекомендації до проведення аналізу ризиків застосування аутсорсингу. Наведено практичні рекомендації та здійснено економічні розрахунки доцільності впровадження аутсорсингу на підприємстві.

Для визначення доцільності аутсорсингового проекту на промислових підприємствах запропоновано методичний підхід до прогнозування величини економічної ефективності від впровадження аутсорсингу. Підхід ґрунтується на використанні елементів апарату нечітких множин, зокрема, нечітких трикутних

чисел, що дозволяє отримати діапазон значень економічної ефективності від аутсорсингової угоди. Вибір математичного інструментарію обґрунтовано наявністю невизначених параметрів аналізованих показників, для отримання кількісного значення економічної ефективності. Підхід засновано на визначенні меж та модальних значень показників: власні трансакційні та трансформаційні витрати (в умовах інсорсингу), ціни послуг аутсорсерів на аналогічну продукцію, розмір трансакційних витрат на супровід аутсорсингової угоди підприємством-замовником. В результаті проведення розрахунків визначено інтервал значень показника економічної ефективності використання аутсорсингу у виробничій діяльності у вигляді нечіткого трикутного числа

$$E_{\phi} = (\overline{E_{\phi}}, E_{\phi}^L, E_{\phi}^R). \quad (2)$$

Модальне значення економічної ефективності застосування аутсорсингу

$$\overline{E_{\phi}} = \frac{\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}} - \overline{C_{aum}} - \overline{TB_{aum}}}{\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}}} = 1 - \frac{\overline{C_{aum}} + \overline{TB_{aum}}}{\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}}}, \quad (3)$$

де TB_{inc} – трикутне нечітке число ТВ інсорсингу; B_{mf} – трикутне нечітке число трансформаційних витрат; C_{aum} – трикутне нечітке число вартості аутсорсингових послуг.

Лівий діапазон значення економічної ефективності має вигляд

$$E_{\phi}^L = \frac{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}} - \overline{C_{aum}} - \overline{TB_{aum}}) \times (TB_{inc}^R + B_{mf}^R)}{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}})^2} + \frac{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}}) \times (TB_{inc}^L + B_{mf}^L + C_{aum}^R + TB_{aum}^R)}{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}})^2}, \quad (4)$$

правий діапазон значення економічної ефективності –

$$E_{\phi}^R = \frac{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}} - \overline{C_{aum}} - \overline{TB_{aum}}) \times (TB_{inc}^L + B_{mf}^L)}{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}})^2} + \frac{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}}) \times (TB_{inc}^R + B_{mf}^R + C_{aum}^L + TB_{aum}^L)}{(\overline{TB_{inc}} + \overline{B_{mf}})^2}. \quad (5)$$

Для підприємств, наведених у табл. 2, проведено розрахунки економічної ефективності застосування аутсорсингу та визначено відсутність зони неефективності застосування аутсорсингу для вибірки товарів промислового

призначення, що підтверджує доцільність його впровадження.

Для визначення ступеню надійності аутсорсингового проекту проведено оцінку ризиків його впровадження на підприємстві за такими етапами: 1) аналіз чинників виникнення ризиків аутсорсингу виробничої діяльності; 2) ідентифікація ризиків та групування їх за ознаками; 3) розробка бази показників визначення прийнятної рівню ризику; 4) обґрунтування вибору методів для проведення оцінки ризиків; 5) проведення якісної та кількісної оцінки ризиків аутсорсингу; 6) визначення ступеню надійності проекту.

При виконанні етапів сформовано перелік чинників виникнення ризиків, на підставі якого систематизовано класифікацію ризиків аутсорсингу виробничої діяльності підприємства та встановлено їх висока взаємозалежність. Це сформувало основу для проведення якісної оцінки ризиків з визначенням рівню ризикованості аутсорсингового проекту (R)

$$R = \sum_{i=1}^6 T_i + \sum_{j=1}^9 A_j, \quad (6)$$

де T_i – критерії техніко-технологічного ризику, визначені в результаті експертного опитування фахівців за розробленими критеріями оцінювання $i = 1, \dots, 6$; A_j – критерії ризику, пов'язаного з аутсорсером за критеріями оцінювання $j = 1, \dots, 9$.

Подальше ранжування за розміром сумарного ризику на основі розподілу середніх значень R за зростанням (табл. 4) дозволило виділити зони високого, середнього та низького ризику впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність, які є наслідками впливу факторів T та A у процесі застосування аутсорсингу (рис. 4).

Таблиця 4 – Розподіл середніх значень R за зростанням

Зона	R7	R8	R4	R9	R5	R1	R6	R2	R3
Середнє значення R	6,5	11,5	14,5	16,5	19,5	22,5	24,5	27,5	32,5

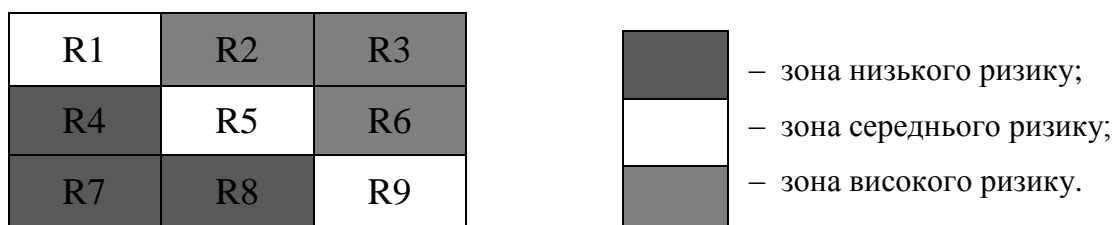

Рисунок 4 – Матриця розподілу ризику R за рівнями

Обґрунтовано доцільність використання якісного оцінювання ризиків на першому етапі проведення комплексної оцінки ризиків аутсорсингу. Кількісний аналіз ризиків здійснено на підставі імітаційного моделювання за методом Монте-Карло (рис. 5), з використанням програми «Oracle Crystal Ball», що дозволило

побудувати математичну модель для проекту впровадження аутсорсингу з невизначеними параметрами.

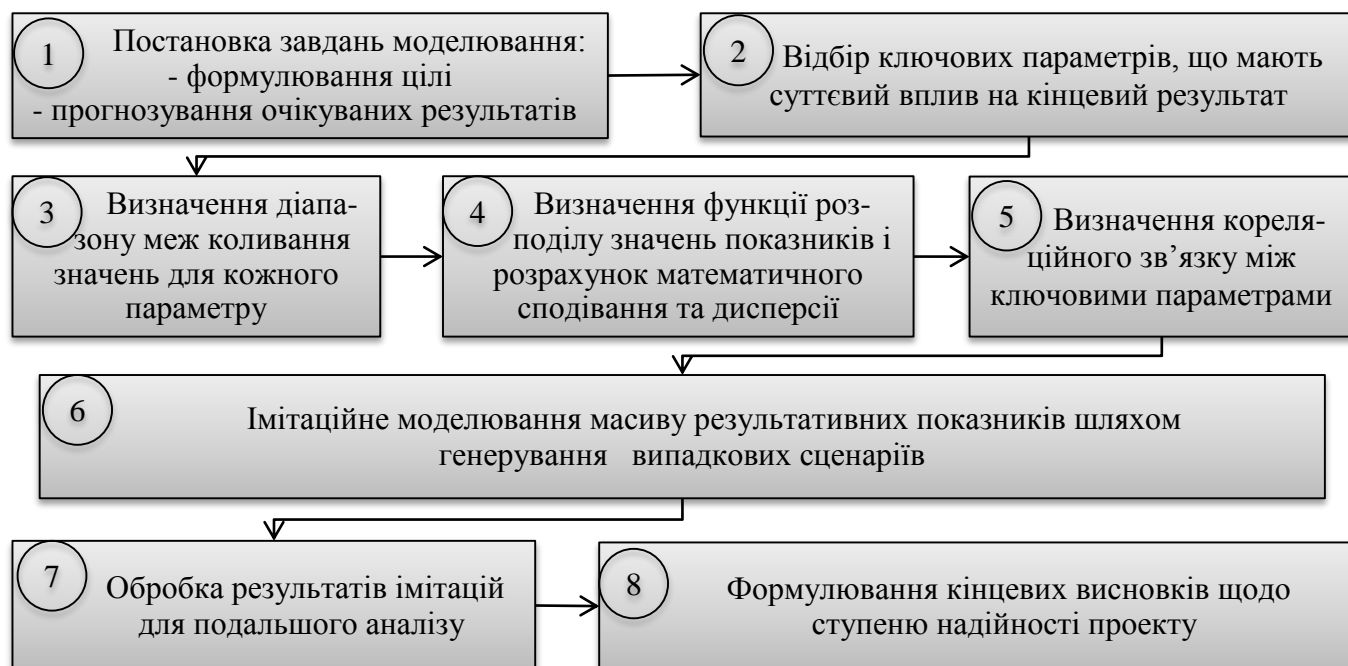

Рисунок 5 – Етапи проведення імітаційного моделювання за методом Монте-Карло

Результативним показником моделювання визначено економічний ефект від впровадження аутсорсингу на підприємстві, а саме кількісне значення економії сукупних витрат при виготовленні ТПП в умовах аутсорсингу E_B

$$E_B = E_{TFB} + E_{TB} - B_A - TB_{OA} - B_G, \quad (7)$$

де E_{TFB} – розмір економії на трансформаційних витратах; E_{TB} – розмір економії на ТВ; B_A – вартість послуг аутсорсера; TB_{OA} – ТВ обслуговування аутсорсингової угоди; B_G – розмір витрат гарантійного супроводу товару.

Визначення імовірнісного розподілу та кореляції параметрів проекту дало можливість отримати розподіл значень доходності та оцінити рівень економічного ризику впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність. В результаті імітаційного моделювання, за допомогою здійснення 10000 ітерацій, побудовано графік розподілу діапазону значень економічного ефекту, криву кумулятивної ймовірності та визначено рівень економічного ризику аутсорсингової угоди.

Запропонована система оцінки ризиків підвищує обґрунтованість прийняття рішення щодо застосування аутсорсингу на промисловому підприємстві для скорочення трансакційних витрат та зростання прибутковості діяльності.

У додатках наведені акти впровадження результатів дослідження у діяльність ДНВП «Об'єднання Комунар», ТОВ «НВП «КЕС», а також у навчальний процес кафедри загальної економічної теорії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено науково-практичне завдання дослідження впливу трансакційних витрат виробничої діяльності промислових підприємств на ефективність впровадження аутсорсингу. Основні висновки та результати, отримані у процесі дослідження, полягають у такому:

1. На підставі узагальнення існуючих підходів до визначення категорії трансакційних витрат, уточнено поняття «трансакційних витрат виробничої діяльності», що, на відміну від існуючих, враховує втрати здійснення трансакцій. Визначення умов формування трансакційних витрат у виробничій діяльності підвищує точність виокремлення виробничих трансакційних витрат у загальній сукупності витрат підприємства.

2. На основі визначення особливостей виникнення трансакційних витрат у виробничій діяльності підприємства, удосконалено класифікацію на засадах принципів розмежування за трьома стадіями: передвиробничою, виробничою та експлуатаційною з виділенням трансакційних видатків та втрат для кожної стадії. Запропонована класифікація трансакційних витрат дозволяє з більшим ступенем достовірності проаналізувати характер впливу окремих видів витрат на результативність діяльності підприємства для визначення заходів щодо підвищення ефективності його функціонування.

3. Доведено значний вплив трансакційних витрат передвиробничої стадії на розмір витрат наступних стадій та рівень прибутку. Засобами кореляційного аналізу встановлено, що великий розмір трансакційних витрат на попередній стадії автоматично призводить до їх зменшення на кожній наступній, що доводить недоцільність економії трансакційних витрат на передвиробничій стадії. Для удосконалення оцінки рівня трансакційних витрат, запропоновано підхід, що дозволяє на підставі зіставлення показників трансакційних витрат та прибутку з прогнозуванням тенденцій їх змін, розподіляти витрати за такими рівнями: критичний, прийнятний та оптимальний. Використання запропонованого засобу розподілу при проведенні оцінки рівня трансакційних витрат сприяє підвищенню обґрунтованості доцільності впровадження аутсорсингу на підприємстві.

4. Для обґрунтування впливу трансакційних витрат на впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність запропоновано науково-методичний підхід, заснований на використанні матриці доцільності. На підставі аналізу показників матриці, а саме типів товарів промислового призначення за атрибутами трансакції та рівнями трансакційних витрат, визначено товари, при виробництві яких доцільно залучення послуг аутсорсингу для підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства за рахунок скорочення трансакційних витрат.

5. Для прогнозування величини економічної ефективності від впровадження аутсорсингу запропоновано методичний підхід на основі апарату нечітких множин. Це дозволило визначити інтервал прогнозних значень показників економічної ефективності від впровадження аутсорсингу та підвищити обґрунтованість прийняття рішень щодо його застосування. На основі апробації запропонованого методичного підходу на промислових підприємствах визначено відсутність зони неефективності застосування аутсорсингу для вибірки товарів, що доводить

доцільність його впровадження у виробничу діяльність.

6. Розроблено методичні рекомендації до проведення комплексного аналізу ризиків застосування аутсорсингу з урахуванням трансакційних витрат. На підставі аналізу основних чинників формування ризиків застосування аутсорсингу, обґрунтована та систематизована класифікація ризиків. Це стало підґрунтям для здійснення якісної оцінки ризиків засобами матричного аналізу в результаті чого сформовано три зони: високого, середнього та низького рівня ризиків впровадження аутсорсингу. Проведення кількісної оцінки ризиків шляхом імітаційного моделювання за методом Монте-Карло дозволило побудувати математичну модель для проекту з невизначеними значеннями параметрів на підставі даних їх імовірнісного розподілу з урахуванням зв'язків між змінами параметрів. В результаті моделювання отримано кількісне значення рівня економічного ризику аутсорсингового проекту, що підвищує обґрунтованість прийняття рішення щодо впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність.

7. Основні результати дисертаційного дослідження використовуються в практичній діяльності промислових підприємств машинобудівної галузі ДНВП «Об'єднання Комунар», ТОВ «НВП «КЕС», та впроваджені у навчальний процес Національного технічного університету «Харківській політехнічний інститут».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Яцина В. В. Особливості визначення трансакційних витрат на підприємстві / В. В. Яцина // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2011. – № 26. – С. 132–135.

2. Яцина В. В. Соціально-економічна сутність виробництва товарів промислового призначення / В. В. Яцина // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2012. – № 51. – С. 53–57.

3. Яцина В. В. Застосування трансакційного аналізу при виборі управлінської структури виробництва товарів промислового призначення / Т. І. Кочетова, В. В. Яцина // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь : Межвузовський центр «Крым», 2012. – № 237. – С. 79–81.

Здобувачем досліджено методи вибору виду організаційно-управлінської структури на підставі аналізу рівня трансакційних витрат.

4. Яцина В. В. Методика оцінки рівня трансакційних витрат при виготовленні товарів промислового призначення / Т. І. Кочетова, В. В. Яцина // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 52 (1025) – С. 188–191.

Здобувачем запропоновано етапи проведення оцінки рівня трансакційних витрат виробничої діяльності.

5. Яцина В. В. Модель оцінки економічної ефективності аутсорсингу при виробництві товарів промислового призначення / В. В. Яцина // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент. – Черкаси : СУЕМ, 2014. – № 1 (16). – С. 178–187.

6. Яцина В. В. Визначення доцільності застосування аутсорсингу під впливом трансакційних витрат / В. В. Яцина // Науковий вісник Херсонського державного

університету. Серія : Економічні науки. – Херсон : «Гельветика», 2014. – № 7. – Ч. 4. – С. 46–48.

7. Яцина В. В. Моделювання ризиків застосування аутсорсингу: транзакційний аспект / В. В. Яцина [Текст] // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – Вип. 19 : у 2 ч. Ч. 2. – С. 252–262.

8. Яцина В. В. Економічна сутність транзакційних витрат виробничої діяльності / В. В. Яцина // Вісник НТУ «ХП». – Харків : НТУ «ХП», 2014. – № 64 (1106). – С. 77–82.

9. Яцина В. В. Класифікація ризиків аутсорсингу виробництва промислової продукції / В. В. Яцина // Науковий журнал «Молодий вчений». Серія : «Економічні науки». – Херсон : «Гельветика», 2014. – № 4 (07). – С. 146–149.

10. Яцина В. В. Классификация транзакционных издержек производства товаров промышленного назначения / С. І. Архієреєв, В. В. Яцина // «Оралды Гылым Жаршысы» («Уральский научный вестник»). Серія : Экономические науки. Государственное управление. – Казахстан : «Фирма Север+», 2014. – № 15 (94). – С. 48–56.

Здобувачем розроблено класифікацію транзакційних витрат виробничої діяльності підприємств.

11. Яцина В. В. Особливості визначення факторів впливу на транзакційні витрати / В. В. Яцина // Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології : Наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». – Харків : НТУ «ХП», 2011. – С. 183.

12. Яцина В. В. Складові транзакційних витрат на підприємствах України та Росії / В. В. Яцина // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Переяславська Рада: ее историческое значение и перспективы развития восточно-славянской цивилизации». – Харьков : НТУ «ХПИ», 2011. – С. 409–412.

13. Яцина В. В. Напрями зниження транзакційних витрат виробничої діяльності підприємства / В. В. Яцина // Матеріали XX Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології : Наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». – Харків : НТУ «ХП», 2012. – Ч. 3. – С. 204.

14. Яцина В. В. Аутсорсинг як стратегічний напрямок зниження транзакційних витрат / Т. І. Кочетова, В. В. Яцина // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств» . – Харків : НТУ «ХП», 2012. – С. 83.

Здобувачем проаналізовано економічну сутність аутсорсингу.

15. Яцына В. В. Развитие аутсорсинга на промышленных предприятиях Украины и России / В. В. Яцына // Переяславская рада: её историческое значение и перспективы развития восточно-славянской цивилизации». – Харьков : НТУ «ХПИ», 2013. – Ч. 2. – С. 82–84.

16. Яцына В. В. Анализ методических подходов к оценке выбора управленческой структуры предприятия / Т. И. Кочетова, В. В. Яцына // Материалы VI Международной научно-практической конференции для студентов, аспирантов и молодых ученых «Экономические перспективы развития страны: примеры и

возможности». – Санкт-Петербург : Центр экономических исследований, 2013. – С. 87–89.

Здобувачем проаналізовано матричні методи вибору організаційної структури підприємства.

17. Яцына В. В. Роль трансакционных издержек в производстве товаров промышленного назначения / В. В. Яцына // Материалы XIII Международной научно-практической конференции для студентов, аспирантов и молодых ученых «Оценка экономической векторности развития субъектов рынка в XXI веке». – Москва : Аналитический центр «Экономика и финансы», 2013. – С. 31–34.

18. Яцина В. В. Методика визначення ступеню специфічності товарів промислового призначення, виробляємих на виробничих підприємствах / В. В. Яцина // Матеріали XXI Міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційні технології : Наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я». – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С. 192.

19. Яцина В. В. Аутсорсинг : економічна сутність та світовий досвід використання / В. В. Яцина // Материалы Международной конференции «Наука в информационном обществе». – Донецк : Научно-информационный центр «Знание», 2013. – С. 66–70.

20. Яцина В. В. Застосування нечітко-інтервального підходу до оцінки ефективності аутсорсингу / В. В. Яцина // Матеріали Міжнародної конференції «Розвиток науки у вік інформаційних технологій». – Київ : Центр наукових публікацій, 2013. – Ч. I. – С. 49–52.

21. Яцина В. В. Аналіз та оцінка рівня трансакційних витрат підприємства / Т. І. Кочетова, В. В. Яцина // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств». – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С. 172–173.

Здобувачем визначено основні етапи оцінки рівня трансакційних витрат виробництва промислової продукції.

22. Яцина В. В. Планирование трансакционных издержек промышленного предприятия / В. В. Яцина // Материалы II Международной научно-практической конференции «Наука в современном информационном обществе». – Москва, 2013. – С. 195–198.

23. Яцина В. В. Трансакційні витрати виробництва товарів промислового призначення / В. В. Яцина // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених «Актуальні економіко-правові проблеми розвитку суб'єктів господарювання в Україні : теоретичні й практичні аспекти». – Харків : ХНАДУ, 2013. – С. 273–275.

24. Яцина В. В. Оцінка ризиків аутсорсингової угоди / В. В. Яцина // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи інноваційного розвитку економіки». – Херсон : «Гельветика», 2014. – С. 70–73.

25. Яцина В. В. Кількісна оцінка ризиків аутсорсингу / Т. І. Кочетова, В. В. Яцина // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Економіка – погляд у майбутнє. Тенденції інноваційного розвитку економіки». – Дніпропетровськ : «Перспектива», 2014р. – Ч. 3. – С. 41–44.

Здобувачем обґрунтовано вибір методу для проведення імітаційного моделювання ризиків аутсорсингу виробничої діяльності.

АНОТАЦІЇ

Яцина В.В. Вплив трансакційних витрат на впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність промислових підприємств. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків, 2014.

Дисертаційна робота присвячена подальшому розвитку теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність промислових підприємств з урахуванням впливу трансакційних витрат. Досліджено економічну сутність поняття «трансакційні витрати» та запропоновано власне визначення цієї категорії з урахуванням особливостей виникнення відповідних витрат та ефекту від їх застосування у виробничій діяльності підприємств. Класифіковано трансакційні витрати за принципом їх розподілу на видатки та втрати. Дослідження способів організації виробничого процесу, з метою зниження рівня трансакційних витрат дозволило обґрунтувати переваги від впровадження аутсорсингу у діяльність підприємства.

За допомогою кореляційного аналізу здійснено оцінку рівня трансакційних витрат виробничої діяльності та визначено їх вплив на прибуток, що дозволило розробити методичний підхід щодо обґрунтування доцільності впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність з урахуванням рівня трансакційних витрат. Ґрунтуючись на результатах апробації методичного підходу, здійснено визначення прогностичних значень економічної ефективності від впровадження аутсорсингу та обґрунтовано систему комплексної оцінки ризиків з урахуванням трансакційних витрат, що передбачає якісну та кількісну складову.

Ключові слова: виробнича діяльність підприємства, трансакційні витрати; видатки, втрати, товари промислового призначення; аутсорсинг; матриця доцільності аутсорсингу; ефективність впровадження аутсорсингу; ризики аутсорсингу, промислові підприємства.

Яцина В.В. Влияние трансакционных издержек на внедрение аутсорсинга в производственную деятельность промышленных предприятий. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», Харьков, 2014.

Диссертационная работа посвящена дальнейшему развитию теоретико-методических основ и практических рекомендаций по эффективности использования аутсорсинга в производственную деятельность промышленных

предприятий с учетом влияния уровня транзакционных издержек.

Критический анализ экономической литературы показал отсутствие единства мнений исследователей в определении категории «транзакционные издержки» и обусловил необходимость формирования авторского определения с учетом выделения специфических особенностей возникновения транзакционных издержек в производственной деятельности предприятий. С целью идентификации и выделения из общих затрат предприятия транзакционных издержек предложена классификация, предполагающая распределение транзакционных издержек на затраты и потери по следующим стадиям деятельности предприятия: допроизводственной, производственной и эксплуатационной. Разработанная классификация конкретизирует условия формирования транзакционных издержек в производственной деятельности промышленного предприятия, что повышает обоснованность отнесения соответствующих затрат к категории транзакционных.

Средствами корреляционного анализа была проведена оценка уровня транзакционных издержек производственной деятельности на основе разработанного подхода, в ходе апробации которого проанализированы темпы прироста транзакционных издержек и темпы прироста прибыли, что позволило выявить три уровня транзакционных издержек, а именно критического, приемлемого и оптимального, с целью обоснования их влияния на эффективность внедрения аутсорсинга на предприятии.

В работе обосновано, что размер транзакционных издержек непосредственно влияет на выбор способа организации производства, на основании чего определены основные факторы, влияющие на выбор аутсорсинга производственной деятельности: атрибуты транзакций и уровень транзакционных издержек. С учетом данных факторов был разработан научно-методический подход обоснования целесообразности внедрения аутсорсинга на основании использования матрицы целесообразности аутсорсинга, позволяющей определять группы товаров, производство которых необходимо передать на аутсорсинг.

Для определения эффективности использования аутсорсинга на предприятии усовершенствован методический подход, позволяющий прогнозировать экономическую эффективность на основе применения математического инструментария теории нечетких множеств. Полученный интервал значений прогнозного показателя эффективности представляет собой количественный диапазон значений экономии транзакционных издержек, позволяющий обосновать целесообразность внедрения аутсорсинга в производственную деятельность предприятия.

С целью повышения экономической устойчивости имплементации проекта аутсорсинга были разработаны методические рекомендации по проведению комплексного анализа рисков с учетом транзакционных издержек. В результате анализа выявлены основные факторы возникновения рисков аутсорсинга, на основании которых теоретически обоснована и систематизирована классификация рисков, возникающих в процессе внедрения аутсорсинга в производственную деятельность предприятия. С помощью методов качественного и количественного анализа рисков, включающих в себя матричный анализ, а также имитационное

моделирование методом Монте Карло, построена математическая модель, учитывающая вероятностное распределение параметров, а также связей между ними. В ходе имитационного моделирования был рассчитан интервал значений доходности проекта, позволяющий принять решение о целесообразности внедрения аутсорсинга на промышленном предприятии.

Использование предложенного методического обеспечения, с учетом разработанных рекомендаций, позволяет оптимизировать уровень транзакционных издержек промышленных предприятий и повышать эффективность производственной деятельности.

Ключевые слова: производственная деятельность предприятия, транзакционные издержки, затраты, потери; товары промышленного назначения; аутсорсинг; матрица целесообразности аутсорсинга; эффективность внедрения аутсорсинга, риски аутсорсинга, промышленные предприятия.

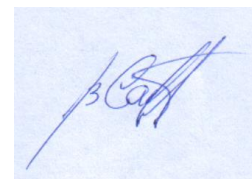
Yatsyna V.V. The Transaction Costs Influence on the Outsourcing Implementation at the Industrial Enterprises Production Activities. Manuscript.

Thesis for granting the Degree of Candidate of Economical sciences in speciality 08.00.04 – economy and management of the enterprises. – National Technical University «Kharkiv Politechnical Institute», 2014.

The thesis is dedicated to the theoretical and methodological bases and practical recommendations about outsourcing implementation to the production activities of industrial enterprises due to transaction costs influence. The economic essence of the «transaction costs» concept have been researched, the own definition this category, which takes into account the production activity features have been offered. The transaction costs classification has been improved by their division on the costs and losses. Research of production ways efficiency from the perspective of transaction costs reducing allows to prove the outsourcing implementation expediency at the enterprises.

The assess of transaction costs level and determining theirs impact on the profit was executed by using correlation analysis. It was allowed to develop a methodical approach to the outsourcing implementation expediency at the production activities of industrial enterprises given the level of transaction costs, which based on the using the matrix feasibility of outsourcing. Based on the testing methods approach results the economic efficiency predicting of outsourcing have been made. The system of risks estimation, which including the transaction costs influence and containing the qualitative and quantitative risk analysis has been grounded and proposed.

Keywords: production activity of enterprises, transaction costs; costs, losses, industrial goods; outsourcing; outsourcing feasibility matrix; effectiveness of outsourcing implementation; outsourcing risks, industrial enterprises.

ЯЦИНА ВІКТОРІЯ ВАЛЕНТИНІВНА

**ВПЛИВ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ВПРОВАДЖЕННЯ
АУТСОРСИНГУ У ВИРОБНИЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск Архієреєв С. І.

Підписано до друку 02.03.2015 р.
Умов. друк. арк. 0,9. Замовлення № 25
Наклад 100 прим. Безкоштовно.

Надруковано у копії-центрі «МОДЕЛІСТ» (ФО-П Миронов М.В.)
Свідоцтво ВО4№022953
61022, м. Харків, вул. Червонопрапорна, 3. літер Б-1
Тел. (057) 7-170-354.